

Liljegren återger inskriftens andra namn: **Kunukun.**

O. Celsius:

... - - ain · auk barkun · þa - - - - stain · iftir ... sun ·

Dybeck:

þor - - ain · auk · kuaukun · þau ... stain · aftir ... sun sin

Kvinnonamnet *Frøygunn* är belagt på ännu en uppländsk runsten, L 170 Blacksta, Jumbils sn.

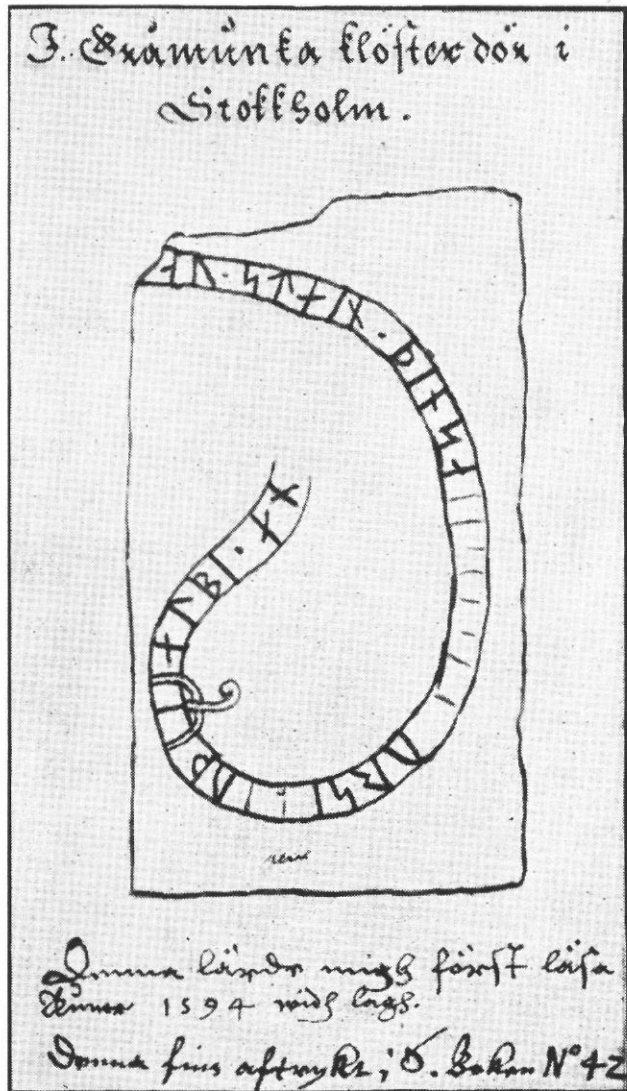


Fig. 41. U 54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.
Teckning av J. Bureus (F a 10: 2).

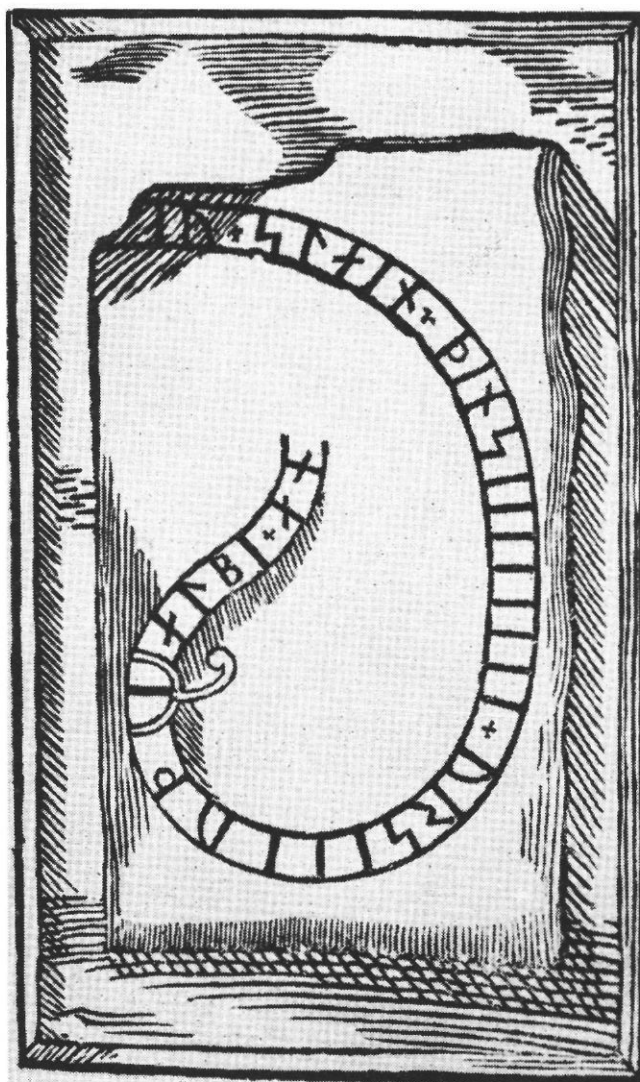


Fig. 42. U 54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.
Efter J. Bureus, Monumenta (1624).

54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.

Litteratur: B 135, 1123, L 363. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta* (1624), n:r 42 (F a 10: 1 n:r 42), F a 6 s. 47 n:r 38 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 358, F a 10: 2 n:r 62, F a 1 s. 81; O. Celsius, SR 1, s. 20 a; J. G. Rüdling, *Thet i Flor stående Stockholm, Supplement* (1740), s. 233; J. Possieth († 1728), *Gråmunka-Holm till forna och senare tider uthi Fyra Flockar beskådad* (hs i UUB); C. F. Rothlieb, *Beskrifning öfver Kongl. Riddarholmskyrkan* (1822), s. 113; B. Nerman, *Det forntida Stockholm* (1922), s. 13; *Sveriges Kyrkor: Riddarholmskyrkan* (1937), s. 783 f.

Avbildningar: Bureus, teckning i F a 10: 2, n:r 62, träsnitt i *Monumenta Sveo-Gothica* (F a 10: 1, F f 6); Leitz och Hadorph, träsnitt (B 135, 1123).

Runstenen, som numera är försvunnen, fanns enligt Bureus (*Mon. Sveo-Goth.*) »Vthi Stockholm i Klöstret»; närmare anger han platsen så: »I Gråmunka klösterdör i Stokkholm» (F a 10: 2),

»i klöstret på Gråmunkholm vnder dören» (F a 6), »Stockholm I Klösterdören» (F a 5). Under sin avbildning har Bureus gjort följande anteckning: »Denna lärde migh först läsa Runor 1594 widh lagh». Tydligen har stenen med den ovanliga skriften, som han ofta passerat, då han gått in och ut i kyrkan, väckt den unge grubblarens intresse och vetgirighet. Det är den första inskrift, som han sökt tyda och på vilken han lärt sig runornas betydelse. Den intager sålunda en märklig plats i runforskningens historia.¹

Från 1700-talets förra hälft finnas flera notiser om runstenen i Riddarholmskyrkan. Possieth uppger, att den låg »mitt uthi wästra Kyrkiodören»², Rüdling »i Kongl. Riddare-Holms Kyrkians Norra Wäcken-Hus, ibland the andra Golf-Stenarna». I *Bautil* är överskriften över det av Hadorph och Leitz signerade träsnittet endast: »Ridderholms Kyrkodör». Olof Celsius såg stenen pingstdagen 1727; den låg då i »Riddarholmskyrkian innom stora dörren mot slottet».

Rothlieb omtalar, att »här i Kyrkan äfven finnes en Runsten, som fordom varit upprest på Kedjeskär, men blef, då Kyrkan byggdes, lagd midt uti norra Kyrkodörren eller der Vapenhuset fordom var, medh begge sina ändar under sjelfva muren». Såsom prof. M. Olsson framhåller, är det sannolikt, att Rothlieb själv aldrig har sett stenen, som säkerligen blivit borttagen redan före hans tid. Att stenen före kyrkans tillkomst har varit rest på Kedjeskär, är givetvis blott ett antagande av honom, som saknar varje stöd.

Runstenen har sålunda legat i själva dörren från vapenhuset till kyrkan, d. v. s. i den gamla medeltida ingången till kyrkan. Vapenhuset tillhör kyrkans äldsta byggnadsperiod (M. Olsson i *Riddarholmskyrkan*, s. 100). Det är alltså möjligt, att stenen har legat på sin plats ända från 1200-talets slut. När den har tagits bort och försvunnit, är icke känt. Vid den senaste restaureringen kunde den icke återfinnas.

För Bureus har endast halva stenen varit åtkomlig. Hadorph och Leitz ha däremot varit i tillfälle att se stenen i sin helhet; ett stort stycke på v. sidan har varit avslaget, och på h. sidan har ristningen delvis varit utplånad. Celsius antecknar, att inskriften är i dåligt skick: »samt bortnött af trampande, att stenen är aldeles slät, som effter ordet *dinsa* och alt till ändan. Begynnelsen är afnött och borta.»

Inskrift (enligt Hadorph; med det inom [] supplerat efter Bureus):

... ir × auk × aystain × auk + soti + ... - n · raistu × stain pinsa efti ... [ur ×] si ... up [i]alb[i ×] a[n]

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

... ok Øystæinn ok Soti ... ræistu stæin þennsa æfti[r] ... ur sinn. [G]uð [h]ialpi an[d] ...

»... och Östen och Sote ... reste denna sten efter ... sin ... Gud hjälpe [hans] ande.»

Till läsningen: Bureus' ursprungliga läsning har varit (F a 6 och F a 10: 2):

au · stain · pinsa ... ur · si ... up · ialbi · an ...

30 35 45 50

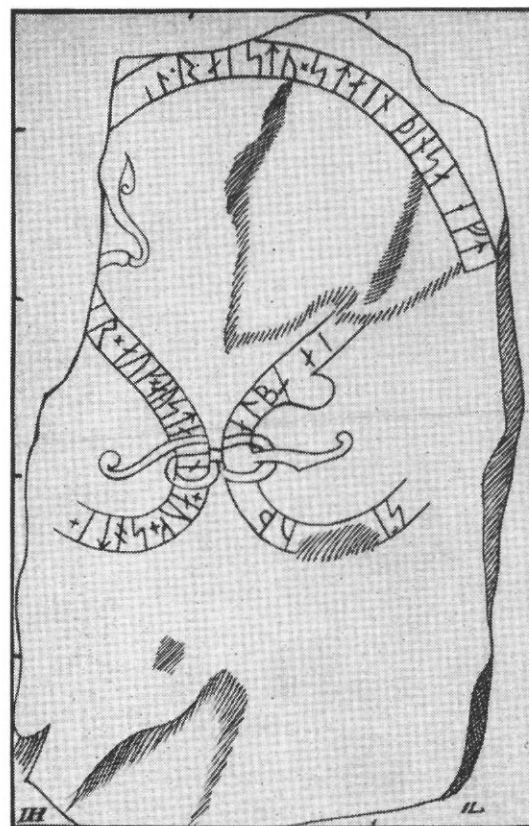


Fig. 43. U 54. Stockholm, Riddarholmskyrkan. Efter B 135.

¹ Påpekad av J. G. Liljegren, *Runlära*, s. 73 och *Run-Urkunder*, s. 36; H. Schück, *Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* I (1932), s. 43 f.

² »Wästra» är säkerligen fel för norra, såsom alla de övriga källorna uppgiva.

På träsnittet i *Mon. Sveo-Goth.* har han **l** i stället för **29 t**, **i** i stället för **37 a**, ett skiljetecken + framför **42 u** i stället för framför **44 s**; alltsammans tydligen fel. — Senare har han i **F a 6** (med ljusare bläck) efter **44—45 si** tillagt **nk**. På det exemplar av träsnittet, som ingår i **F a 10: 1**, har han med bläck rättat de tre felen, alltså **29 t**, **37 a**, skiljetecknet borttaget framför **42 u** och i stället tillsatt + framför **44 s**; vidare har han mellan **37 a** och **42 u** fyllt ut: **· at · - - - · fap**, ändrat **44—47 si - - up** till **sin · kup** och i slutet av inskriften, efter **53—54 an**, tillagt runorna **t · hans**. Sannolikt bero dessa suppleringar icke på förnyad granskning utan utgöra endast Bureus' beräkning av vad som kan ha stått på de utplånade ställena. — I **F a 5** har han rättat den första runan **a** till **t** (**26—27 tu**) och ändrat **ialbi** till **hialbi**.

Hadorph och Leitz: Av första runan finns endast övre delen av en rak huvudstav; den har sannolikt varit **i**. **20—21 - n** har antingen varit slutet av ett namn eller av ett sammanfattande pronomen **paun** 'de'. **52 a** är tydligen fel för **i**. Av **54 n** finns endast hst.

Celsius: »Ego descripsi die pent. 1727 et has tunc runas inveni:

... ir + auk + aystain + auk × soti + ... - + raistu × stain + pinsa ... + si ... up ialb»

Enligt Rüdling finnes »vtaf Run-Skriften, som ther på stått, (så mycket jag ther vtaf kan se och förstå,) allenast thessa få Bokstäfwer ännu öfriga:

r · auk · austa · auk · soti.»

Huruvida **42—43 ur** är en rest av ett **fapur** eller ett **bropur** kan ej avgöras. — Inskriften har tydligen börjat med ett stort antal namn på dem som rest stenen; mellan **16—19 soti** och **22—27 raistu** måste minst tre namn ha funnit plats.

Mansnamnet *Soti* är icke vanligt men dock belagt i ännu några svenska runinskrifter: **L 232 Ånga**, **Lena sn**, **L 310 Karlberga backe**, **Funbo sn**, **L 567 Alsike prästgård**, **L 568 Taksta, Alsike sn**, **Ög 99**.

Stockholm, Storkyrkobrinken.

Litteratur: Joh. Bureus, **F a 6**, s. 52, **F a 14**, s. 103, 127, 158, 163; O. Celsius, **SR 2**, s. 573.

I början av 1600-talet fanns enligt Johannes Bureus i »Kyrkebrinken, I Gamle M. Olofz Nericiani hus» följande inskrift med runor:

skæggiot : haka : klæðær : ikkæ væl i : dansæ :
 5 10 15 20 25 30

Skæggiot haka klæder icke væl i danse.

»Skäggig haka passar icke väl i dans.»

Då Bureus icke har några närmare uppgifter om platsen, är det väl troligt, att inskriften har funnits i husets yttervägg, inhuggen eller inristad. Att Olaus Petri har varit intresserad för runor, är välbekant dels genom hans krönika (Olaus Petri, *Samlade skrifter* 4, 1917, s. 4, 73) och dels genom hans lilla uppsats »Om runskrift» (ib. s. 555 f.); se H. Schück i *Sammlaren* 1888 och *Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* 1 (1932), s. 19. Det förefaller därför icke osannolikt, att det är han själv, som har försett sitt hus med den skämtsamma inskriften.

Olaus Petris hus låg på norra sidan av Kyrkobrinken (»Sankt Nicolai port»)¹ Han hade 1527 förvärvat gården genom byte.² Då fanns där endast en »träbygning», men Olaus Petri

¹ F. de Brun i *Samfundet S:t Eriks årsbok* 1915, s. 11 f., 1919, s. 148 f.

² *Stockholms Stads Tänkebok 1524—29*, utg. av L. Larsson (1929), s. 173 f.

torde senare ha låtit bygga ett stenhus. Efter fru Kristinas död kom gården i arv till ärkebiskop Laurentius Petri. År 1597 övergick den till ärkebiskop Abraham Angermannus.

Runorna tillhöra det helstungna alfabetet. **a** har formen **ᵅ**, **æ** **ᵆ**, **o** **ᵇ**, **g** **ᵍ**, **d** **ᵈ**, **v** **ᵛ** och **ð** **ᵝ**.

Olof Celsius har gjort följande anteckning: »Ibland några runstenar, som Bar. Wrangel hade afritade, och varit i Renhielms händer, war en sådan: *uthi Mr. Abrahams hus i S. Nicolai Brink i Stockholm*:

skæggiot · haka · klæpær · ikkæ · fæl · i · æansn ×

Skäggiöth haka kläder icke väl i dantzen.»

En del avvikande detaljer i inskriften — liksom uppgiften om platsen, i »Mr. Abrahams hus» — tyda på att detta är en självständig uppteckning, som icke går tillbaka på Bureus.

Anm. Ett par runristningar från modern tid (omkring 1900) finnas på Södermalm: på berget Fåfången vid Danvikstull (se *Dagens Nyheter* ³/₉, ⁸/₉, ¹¹/₉ 1923) och på östra sluttningen på Långholmsberget.

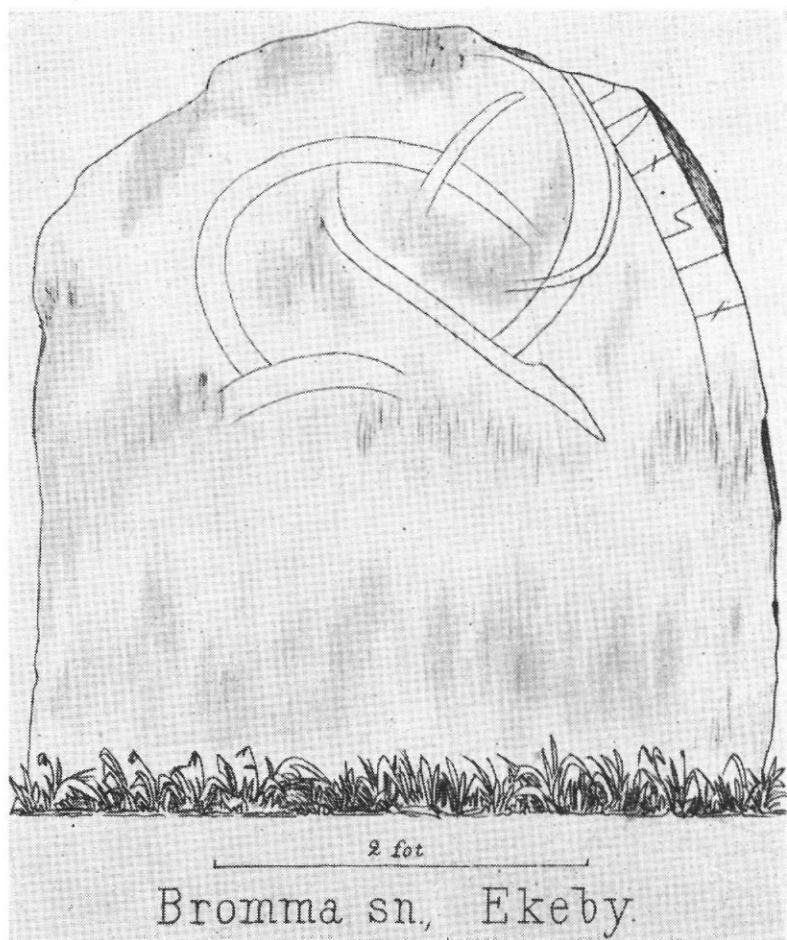


Fig. 44. U 55. Ekeby, Bromma församling, Stockholm.
Efter D 2: 30.

55. Ekeby, Bromma församling, Stockholm.

Litteratur: D 2: 30, UFT h. 2 (1872), s. 17: E. Wessén, *Runstenarna i Bromma* (i: Bromma hembygdsförenings årsskrift 3, 1932), s. 20.

Avbildning: Dybeck a. a.

S om Bällsta låg i äldre tid en gård, som hette Ekeby; den är numera avhyst.¹ Dybeck fann här ett stycke av en runsten med mycket utplånad ristning; den stod »i en åker nära den bäck, som rinner mellan Kyrksjön och Ulfundaviken». Ristningen hade, säger Dybeck, »sannolikt blifvit skadad af eld». Den är numera försvunnen.

Inskrift:

... sun · sin ...

... sun sinn ...

»... sin son ...»

¹ Se 1829 års karta över Bromma sn, återgiven i *Bromma hembygdsförenings årsskrift* 1 (1930). Om gården Ekeby se H. Hansson, *Bromma flygfälts äldre historia*, med kartor s. 10 och 11.